

Természettudományos kultúra-terjesztés

Interjú Somogyi Bélával

A Nemzeti Művelődési Intézet a kulturális központokkal való szorosabb együttműködés érdekében hívta életre az Agora Országos Szakmai Műhelyt. Tagjaival folyamatos a szakmai kapcsolattartás, így annak debreceni képviselőjével is. Az Agora Tudományos Élményközpont küldetése, hogy a mindennapi élet csodáit közérthető és élményszerű módon magyarázza el az odalátogatóknak. A tudományos vonalat a központ ügyvezetője, Somogyi Béla pályafutása is erősíti.

Hévízi Róbert: *Az Agora honlapján olvasható egy vendégkönyvi bejegyzés a vélemények között: „Van, amiről a suliban is tanultunk, de ezekkel a játékokkal minden sokkal érdekesebb.” Ez a gyermeki rácsodálkozás hogyan jelenik meg a saját kulturális élményei között?*

Somogyi Béla: Két ilyen élményemet szoktam emlegetni a családomnak, amikor a gyerekekkel erről beszélgetünk. Az egyiket fénykép őrzi, a fotót pedig az édesanyám: a Békés megyei Dévaványán készült egy kultúrházban, télikabátban, sapkában egy komolyzenei koncerten ülök, talán hatévesen. Most ránézve a képre

azon csodálkozom, hogy a zenészek hogy nem fagytak meg, mert mi kabátban és sapkában voltunk. Ennek ellenére nekem az fantasztikus élmény volt, mert élőben akkor láttam először olyan hangszereket, és a hangzásukra is emlékszem. Másik élményem egy magyartanárnak köszönhetem: 12 évesen operabérletünk lett, és jártunk az Erkel Színházba operaelőadásokra, ami egy falusi gyerek számára szintén katartikus volt. Ezekhez az első emlékképekhez szoktam visszavezetni azt, amikor azt mondom, hogy fantasztikus dolgokat tudunk mi emberek létrehozni, egymásnak életre szóló élményeket nyújtani.

H. R.: *Hogyan fogalmazná meg ezek alapján, hogy az ön számára mit jelent a kultúra, a közösségi művelődés?*

S. B.: A közösségi művelődés szókapcsolat egy megnyugtató megfogalmazás, tetszik – sokféleképpen nevezték még az elmúlt évtizedekben is azokat a szakembereket, akik valamilyen módon a kultúrát, az emberek közötti kultúraátadást menedzselik. Volt ez népművelő, közművelődési szakember, használjuk ezeket a

fogalmakat ma is. De véleményem szerint a közösségi művelődés fogalmazza meg leginkább, amit én is fontosnak érzek. A népművelés és a közművelődés szavak azt sugallják, hogy valaki más valakivel valamit csináltat, mintha szenvedő szerkezet lenne. Tehát van egy szakember és vannak, akik ezt elszenvedik, akár pozitív értelemben is. Ami persze természetes, a szakmákban és az életben vannak olyanok, akik az egyik oldalon csak befogadnak, vagy jórészt befogadnak, a másik oldalon pedig ad valaki más. De az a fajta interakció, ami a kultúrának az alapja kell, hogy legyen, abban ez a közösségiség nagyon fontos. És ezt kissé elfelejtet-

Az Agora Tudományos Élményközpont épülete

tük. A szüleimtől, a nagyszüleimtől még vannak emlékeim arról, hogy bizony a közösség önmagában is alkotó; az összefogó közösségnek milyen szerepe van, és hogy a közösségek tudnak a legstabilabban a kultúra átadásának, vagy a kultúra művelésének a terepei lenni. Elő kell segíteni, akár szakember segítségével, hogy ezek a közösségi terek létrejöhessenek. Ha pedig már van kezdeményezés, akkor segíteni, hogy működjenek.

A legigazibb, amikor az alkotó energiákat a közösségek be tudják emelni a saját életükbe. Így van egyfajta támpont, amihez igazodnak, amely a hétköznapokban stabilitást nyújt az egyén számára.

H. R.: *Igazgató úr tudományos kötődése senki előtt nem ismeretlen, de kulturális vonalon az Agora előtt milyen szakmai előmenetel jellemezte az életútját?*

S. B.: Pedagógusként végeztem, s 15 évet dolgoztam matematika-fizika szakos tanárként, majd iskolaigazgatóként Debrecenben. Egészen 1997-ig voltam ezen a pályán, azaz addig valóban természettudományos területen dolgoztam. Nagyon szerettem ezt a munkát.

1998-ban önkormányzati képviselővé választottak Debrecenben, illetve a polgármester úr felkérésére a kulturális, oktatási terület alpolgármestere lettem, és 2016-ig ezen a területen tevékenykedtem. Közben megszületett az Agora Tudományos Élményközpont: 2014

őszétől, az indulás pillanatától vezetem az intézményt, vagy mondhatnám, ezt a céget, ugyanis cégszerűen működünk.

És itt következik a kulturális vonalra a válaszom, a véleményem ezzel kapcsolatban: tökéletesen egyetértek azokkal, akik azt mondják, hogy a kultúra tágabb annál, minthogy csak zenéről, irodalomról, képzőművészetről szóljon. A kultúra a mindennapi életünk rengeteg részében szerepet kap. A hétköznapi kultúra része a gasztronómia is, én hiszek ennek a tágításában is. Mindegyiket a maga helyén kell kezelnünk. Márpedig a természettudományokkal is foglalkoznunk kell gyakorlati értelemben – nem kell mindenkinek fizikusnak és vegyésznek lennie, de például a konyhában nem baj, ha otthon érezzük magunkat. Gyakorlati példán szemléltetve: az őseink egy disznótor kapcsán mindent tudtak arról, hogy mi zajlik – én gyerekként még sok ilyen eseményen vettem részt. Nem tudták megfogalmazni vegyileg, kémiai képletekkel, vagy biológiailag, hogy mi történik, de tudták például a tartósítás szabályait. A szülők átadták a tudást a gyermeküknek. Ez a tudás ma megmagyarázható tudományosan is, és rádöbbenünk, hogy ezt azok is tudták, akik nem jártak egyetemre, mert ez a tudás benne volt a hétköznapokban. Most fordítva érzem kicsit: a legegyszerűbb, legbanálisabb dolgoknak sem tudjuk az okát, márpedig elég csak a kony-

hába bemenni, ott kémia van, biológia van, ott fizika van. És nem árt, hogyha tudjuk ezeknek a törvényszerűségeit, például hogy a hőmérséklettel hogyan kell bánni, miért történik az, ami történik. Amit beleteszünk, azzal mi történik, miért alakul át azzá, amivé szeretnénk, hogy átalakuljon.

Az Agorában igazából nem feltétlen tudományos szemlélettel szeretnénk megmutatni a világot, hanem pontosan ezekre a hétköznapi jelenségekre igyekszünk felhívni a figyelmet. Ezt a fajta tudást nem baj, hogyha nem felejtjük el örökre, ha visszatalálunk ezekhez az ismeretekhez, és a kultúránk része lesz és marad. A mi napi munkánk erről szól.

H. R.: *Ezek után, és az élményközpont nevéből adódóan is sejthetjük, mi különbözteti meg a debreceni agórát a többitől. Az igazgató úr természettudományos tapasztalatai, érdeklődése hatással vannak esetleg a működési területekre? Miben rejlik az erősségük?*

S. B.: Fiatalt intézmény a miénk, hatodik éve működünk. A tulajdonosaink, a Debreceni Egyetem és a város a nyitás pillanatában azt fogalmazták meg, hogy a természettudományos műveltség átadása, népszerűsítése az alapcél. Ehhez nincsenek tankönyvek, és kevés ilyen intézmény létezik az országban. Nemzetközileg vannak ugyan tapasztalatok, de ezt mi találtuk ki, mi építjük naponta. Ez egy fantasztikus munka, ennek az elkötelezett híve vagyok, nagyon jó lehetőség az ott dolgozó munkatársaknak is. Elsőként 2014 őszén a kollégákkal közösen, együtt fogalmaztuk meg, hogy mi látogatókat fogadunk, és ezeket az élményeket átadjuk. Azután már láttuk, hogy további lehetőségeket is rejt magában ez az intézményi keret, például nyaranta táboroztatunk. Idén is 400 gyerek táborozott nálunk a járványügyi helyzet ellenére. Betartottunk min-

den szabályt, a gyerekek nagyon jól érezték magukat, és ez nagyon fontos, hogy szép élményekkel térjenek haza.

Azt is látjuk, amikor eljön egy osztály vagy egy család az agórába, és jól érzi magát – mert nagyon sok érdekességgel találkozok –, közülük nagyon sokan vannak olyanok, akik ennél jobban szeretnék elmélyedni a látottakban, azok mögé nézni. Ezért szakköröket kezdtünk el szervezni; ezek a szakkörök pedig már a tehetséggondozás irányába mutatnak.

Legfőbb célunk tehát a természettudományos érdeklődés felkeltésén túl, hogy megalapozzuk a felsőoktatási tanulmányok elkezdéséhez szükséges tudást. Ebben kiemelt szakmai partnerünk a Debreceni Egyetem.

Agóránk a teljes természettudományos palettát kínálja, hiszen a biológiától a fizikán keresztül, a robotikán át a csillagászatig minden terület képviselteti magát.

Azt tapasztaljuk, hogy a legerősebbek abban tudunk lenni, amiben sajnós a leginkább kevés lehetőség van: a csillagászat iránti érdeklődés elképesztő mértékű. Ha elhelyezzük a Földünket abban a rendszerben, ahol élünk, megdöbbentő élményeket lehet szerezni, hogy milyen picik is vagyunk a világban. De fordítva is igaz, ha a

mikrovilág felé közelítünk, akkor pedig kiderül, milyen nagyok is vagyunk, és az ebben rejlő felelősségünk is milyen óriási. Ahogy mi látjuk, a csillagászat és a robotika tudománya az, ami iránt óriási igény mutatkozik. A fiatalokat ezekkel könnyű is megszólítani. Vagyis az ezek iránt való érdeklődésért nem kell küzdenünk.

Az emberiség elkövetkező 10-15 éve biztos, hogy arról fog szólni, hogy ezeket a lehetőségeket jól tudjuk beépíteni a mindennapi életünkbe, hogy ne tévedjünk el. Hogy ne azt gondoljuk, hogy ezeknek a robotoknak az lesz a dolga, hogy helyettünk odahozzák nekünk a kávé az asztalra – persze már most is van olyan robot, amely erre képes –, hanem ennél lényegesen több. Ezeket programozni és működtetni is kell, és jól kell működtetni. Ehhez olyan szakemberekre van szükség, akik értik, meg tudják becsülni azokat a szakembereket is, akik ezeket létrehozzák és működtetik. Minden a helyére kerül; az értékek a helyükre kerülnek.

Visszakanyarodva arra a kérdésre, hogy mi is a kultúra szerepe, célja, én ezzel kapcsolatban azt gondolom, hogy az egyik legfontosabb cél az, hogy az emberek közötti, az emberi tevékenységek közötti, és az emberi alkotások közötti értékeket helyrebillentse,

a helyes módon mutassa be. Sajnálatos módon nagyon sokszor az a tapasztalat, hogy nem a megfelelő értéken kezelünk dolgokat. A legegyszerűbb tárgynak, ügynek is lehet óriási értéke, és azt érdemes megbecsülni. Ezzel ellentétben sokszor a látszólag nagy dolgoknak sincs meg a valós értéke. Ebben az értékválságban nagyon fontos szerepünk van, szerepe van a mi Agóránkunknak is, és úgy általában mindenkinek, aki közösségek vagy az emberek irányába szolgáltat.

H. R.: *Tisztázódott tehát a tudományos élményközpont elnevezés, hiszen ahogy látjuk, tényleg olyan dolgokkal lehet a Debreceni Agórában találkozni, melyekkel máshol nem. Milyen kapcsolat fűzi a központot a Nemzeti Művelődési Intézethez?*

S. B.: Az agórák létrejöttének folyamatában lehetőségem volt egy másik agóra születésénél jelen lenni: Szolnokon már a tervezés során beleláthattam ennek a kibontakozásába. De a debreceni agóra is egy közös gondolkodás folyamán lett az, ami. Tehát nem külön úton mozogtunk, hanem maga az agóra-gondolat mentén, ami a pályázatból fakad, abban kerestük a magunk helyét.

Jelenleg 15 működő agóra van az országban. Folyamatos volt a kapcsolat közöttünk már a tervezési fázisokban: a Nemzeti Művelődési Intézet keretein belül Agora Műhelynek, egész pontosan Agora Országos Szakmai Műhelynek neveztük el a kezdeményezést az első találkozón. Ez a szakmai kapcsolat, ami az intézmények között így létrejött, az az elmúlt években nem lanyhult, sokkal inkább erősödött, fejlődött. A vezérgondolat, amely mentén erősödni tudott, az a következő: ha valahol létrejön egy érték, azt az értéket meg kell becsülni úgy is, hogy lehetőleg más is megismerje, tehát ne csak egy szűkebb közösség tudjon a létezéséről. Ebben elengedhetetlen

Az Agora Műhely 2017. november 22-i etyeki találkozója

szerepe lehet az agóráknak, hogy egymás között ezeket az értékeket áramoltassák. Ez jó annak, aki az értéket létrehozta, mert többen megismerik, de adott esetben arról sem szégyen beszélni, hogy ez költséghatékonyságot is jelent, hogy ha már valami megszületett, akkor az többszörösen hasznosuljon.

Rengeteg olyan ötlet merül fel az együttműködés során, ami azt erősíti, hogy ez egy jó dolog. Azt gondolom, kell valaki, aki ezt tudja mentorálni. A Nemzeti Művelődési Intézetten keresztül a mai napig működik az Agóra Műhely sok, egyre több hasznos programmal.

Tavaly Erdélyben voltunk az agóra-csapatral kirándulni. A tagok és a Művelődési Intézet közötti folyamatos konzultációt segítette elő ez a kirándulás, és egyfajta kapcsolatfelvétel is volt. Célunk ezzel kapcsolatban, hogy a határon túl élő közösségeinket is be tudjuk vonni az értékeink élvezetébe, használatába. Készülünk egy erdélyi körútra az agóra tudományos kísérleteivel (a tavaszi időpontban ez megghiúsult, de mindenképp szeretnénk pótolni). Számos olyan közös gondolkodás, alkalom volt már, és remélem lesz is, amellyel a Nemzeti Művelődési Intézettel való együttműködést erősítjük.

H. R.: *Elmondhatjuk, hogy a felvázolt szoros szakmai kapcsolat, együttműködés miatt van rálátása a Nemzeti Művelődési Intézet munkájára. Mi a véleménye az intézet tevékenységéről?*

S. B.: Izgalmas időszakot él meg a Nemzeti Művelődési Intézet, hiszen most egy olyan épületben vagyunk itt Lakiteleken, ami azt a gondolatot erősíti, hogy nem feltétlenül kell mindennek Budapesten lennie. Jelenlegi feladatai közé tartozik, hogy ezt be is bizonyítsa: egy vidéki központtal is lehet országos, de akár a határon átnyúló, nagyszabású feladatokat végezni. A hálózat ennek támogatására kialakult az el-

Élmény az élményközpontban

múlt években. Az a struktúra, amit én látok Hajdú-Bihar megyében a helyi központtal, a feladatok, amiket ők ott végeznek helyi szinten, mind rendkívül fontosak.

Szerintem nagyon fontos feladata van a Nemzeti Művelődési Intézetnek az elkövetkező évtizedekben – mi ennek egy kicsit szeletét Debrecenben, az Agórában igyekszünk elvégezni. De amikor azt mondtam, hogy van, akinek az a dolga, hogy átadjon valamit, és vannak, akik befogadnak, és ezen kívül vannak, akiknek az a dolga, hogy a közösségek életét segítse, erre gondoltam, hogy ez a Művelődési Intézetre többszörösen, minden szempontból érvényes már most is. A megfogalmazott szakmai céloknak, amik saját elvárások, belülről fakadnak, azoknak meg tudunk felelni. Én kimondottan szeretek ilyen csapatban és ilyen célokért dolgozni.

H. R.: *Visszatérve az intézmény lakiteleki székházára, mi volt a véleménye, amikor belépett az épületbe?*

S. B.: Rögtön a lehetőség jutott az eszembe: tudatosítani kell az emberekben, hogy hol van Lakitelek. El kell helyezni a térképen. Azt gondolom, hogy ez egy olyan csomópont már most is, és lesz a későbbiekben, ahova érdemes lesz eljönni. Nem először vagyok sem Lakiteleken, sem az intézet rendez-

vényén, és úgy érzem, a szakmának és a szakmán kívül élőknek is szüksége van olyan élményekre, amelyek a hétköznapokban erőt adnak. Úgy képzelem, hogy ez a központ és környezete nagyon sok értékes programnak fog helyet adni. Bizom benne, hogy számos olyan rendezvény lesz, ahova jöhetnek és jól érzem magam, sokat tanulok belőle, közösségek része leszek. Így többszámban, azaz több közösségnek a tagja lehetek, ugyanis amikor közösségről beszélünk, akkor elmondható, hogy normál esetben egy embernek több közösségi kapcsolódása van. Ezeknek vannak metszetei, ahol ugyanazon emberek is jelen vannak. Ha ez a közösségi környezet megvan, akkor mindig van kapaszkodási pont. És nekem ez a közösség szakmailag ilyen pont, egy olyan közösség, ahova jó tartozni és szeretek tartozni.

H. R.: *Ön hogyan képzele el az ágazat, a közösségi művelődés jövőjét?*

S. B.: Szerintem ha egyfajta mentorálással segítjük az embereket, hogy rátaláljanak a saját közösségeikre, akkor jó úton járunk, és sikerélményünk is lesz. Mert az ember mégiscsak azért dolgozik, hogy legyenek visszajelzések; úgy nem jó dolgozni, hogyha nem kapok visszaigazolást.

**Tanulmányút az Agóra Műhely tagjainak 2019-ben
A csoport Nagybányán a Teleki Magyar Házba is ellátogatott**

Szükség van a közösségekre, de ahhoz kellene olyan szereplők, akik ezt a közösséget támogatni tudják, létre tudják hozni, éltetik. Önmagában a közösség az ritkán tud úgy működni, hogy csupán megbeszéljük, hogy mit csináljunk. Kell egy csomópont, bázis, ami köré ez a közösség létre tud jönni. Ha ebbe az irányba tesz lépéseket a közösségi művelődési szakma, ha azt a szerepet szánja magának, hogy ha fellobbant valahol egy kis lángocska, akkor azt támogassa, erősítse, vagy valahol próbáljon meg maga lángot csíholni, és utána azt segíteni a helyi erőforrások kihasználásával, akkor sokkal többre juthatunk. Ha nem ebbe az irányba megyünk, akkor reménytelen, mert elsodorhat bennünket ez a gyors világ, amiről mindenki panaszkodik. Emellett mindig a fiatalokra panaszkodunk, pedig ők nem tehetnek arról, hogy az egymással való kommunikációban kihasználják a napról napra fejlődő technika adottságait, és nem egymás szemébe belenézni, milyen jó a másikkal együtt csinálni valamit. Napi

tapasztalataink azt mutatják, hogy erre akár egy robotika foglalkozás is nagyszerű lehetőség. A robotika látszólag embertelen, de itt mégsem önmagában ül valaki egy gép előtt, hanem ketten építenek valamit, meg kell beszélniük, együtt kell működniük. Meg kell tanulniuk azt, hogy hogyan lehet együtt csinálni valamit. Ez a tanulási folyamat az egyik legfontosabb, amikor átéljük az egymáshoz való kapcsolódást, felfedezük, hogy ki milyen erős; a másikat abban erősíteni, amiben ő erős, s ezeket felhasználni a közös produktumhoz. Ez érvényes a kultúrára, de érvényes az élet bármely területén. Mert ha valaki egészséges, teljes emberként éli az életét, akkor a kultúrában is egész lesz. És ehhez kellene azok a környezeti feltételek, amelyeket mi közösen, a Nemzeti Művelődési Intézet és az agórák képesek vagyunk biztosítani. A legfőbb szerepünk az, hogy ezeken keresztül megerősítsük a közösségeket.

H. R.: Milyen programokkal készül az Élményközpont az elkövetkező időszakban?

S. B.: A nyári tábori programjaink 9 héten keresztül elég feszes tempóban zajlottak. A „normál” években nálunk egy kicsit csendesebb a szeptember, mert az iskolák, és a gyerekek még nem velünk foglalkoznak. Most viszont olyan jelzések vannak – és készülünk is rá –, hogy igény mutatkozik a szeptemberi programjainkra is, hiszen az elmaradt tavaszi közös élményeket valahogyan pótolni kell. Az iskolai osztályok már szeptemberben szeretnének kimozdulni, és közösen valahova elmenni, nem csak a padban ülni. Várjuk ezeket a megkereséseket.

Ugyanis mi egyrészt megkeresésekre reagálunk, ezen kívül egyre több olyan saját ötletünk van, amit igyekszünk kivinni a ház falain kívülre is. Szeptember közepére tervezzük Tudományvásár elnevezésű programunkat, mely egy kétnapos rendezvény. Utcai népszerűsítésként kell elképzelni, meghívott céges partnerekkel, egyetemmel, református kollégiummal, ha csak arra sétál valaki, akkor belecsöppenjen, szembesüljön egy kísérleti bemutatóval.

A járványügyi helyzet időszaka felhívta figyelmünket a tartalomgyártás szükségességére, hiszen a gyerekek bizonyos eszközök használatában annyira otthon vannak, hogy számukra az azon keresztül adott információ még jobban tud hasznosulni, jobban be tudják fogadni. Rengeteg digitális tartalmat gyártottunk az elmúlt hónapokban, és szeretnénk az ősz folyamán erre további energiákat fordítani, mert ahogy korábban is említettem, azért dolgozunk, hogy a gyermeki érdeklődést felkeltsük, és a szemekben mindig láthassuk a csillogást, amit akár az általunk okozott élmény váltott ki.

SOMOGYI BÉLA: 15 évig matematika-fizika szakos tanárként dolgozott egy dunántúli kis faluban, majd Debrecenben. Volt általános iskola, majd ÁMK igazgató. 1998 és 2014 között Debrecen oktatási és kulturális életének alakításában, irányításában vett részt bizottsági elnökként, alpolgármesterként. 2014-től az Agóra Tudományos Élményközpont vezetője.